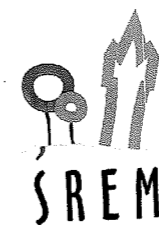

**SŁOWNIK
BIOGRAFICZNY
ŚREMU**

pod redakcją
Danuty Płygawko i Adama Podsiadłego

ŚREM 2008

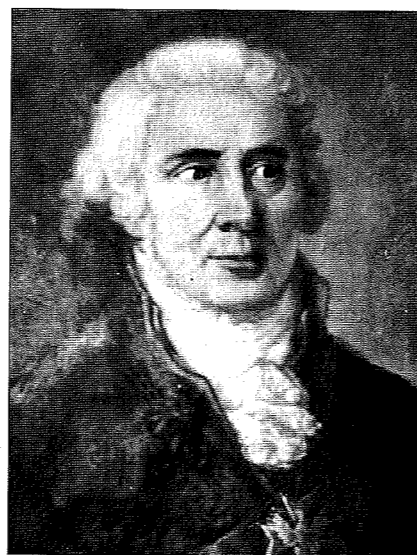

rze i historii). Pracę nauczycielską rozpoczął w 1892 w gimn. w L. (do 1896), a następnie uczył w gimn. św. Marii Magdaleny w P. i w Trzemesznie (1902-09), gdzie pełnił funkcję dyr. Był ostatnim dyr. gimn. w Ś. w czasach zaboru pruskiego. Pozostał na stanowisku po odzyskaniu niepodległości do grudnia 1919. Jego zainteresowania historyczne objawiały się w publikacjach: *Geschichte der Piaristen-Schule zu Reisen (1774-1820)*. *Ein Beitrag zur Geschichte des höheren Schulwesens in der Provinz Posen*, (w: Spr. gimn. św. Marii Magdaleny, P. 1905); *Beiträge zur Geschichte neupreussen sicher Kolonisation in Posen (1815-1830)*, (w: XXXIII Program progimn. w Trzemesznie 1907/08); *Schrimm in südpreuussicher Zeit. Ein Beitr. z. kulturgeschichtl. Heimatkunde* (w: Program gimn. w Ś., 1913); *Die gutsherrlich-bäuerlichen Verhältnisse im ehmaligen Domänenamte Schrimm. Ein*

Beitr. Wirtchatsschichte d. Pov. Posen im neunzehnten Jh., (w: Program gimn. w Ś., 1914). Mjr rez. armii pruskiej. Odznaczony Krzyżem Żelaznym III kl. Zmarł 9 XII 1919 w Śremie, pochowany został na cm. w Rydzynie. Był żonaty z Olgą Kessler, z którą miał syna Arnolda.

Wündrack A., Vita, (wstęp w j. łac. do dysertacji doktorskiej); Sprawozdanie dyrektora..., 1919/1920-1927/28, s. 6, 10; Program Gimn. w Lesznie od 1892 r., s. 5; Biblioteka Uniw. w Marburgu, sygn. 08470437; Szczepański W., Gimnazjum i Liceum w Wągrowieckie w latach 1872-1997. Wągrowiec 1997, s. 25; Fot. arch. SBŚ.

Adam Podsiadły

WYBICKI Józef Rufin (1747-1822), publicysta, działacz polit., prawnik. Urodził 29 IX w Będminie k. Kościerzyny, w rodzinie

sędziego ziemskiego Piotra Mirachowskiego i Konstancji zd. Lnińska. Uczył się w kolegium jezuickim w Gdańsku (1755-62), skąd relegowany rozpoczął praktykę jako palestrant w kancelarii grodzkiej w Skarszewach, a później w P. Związany z konfederacją barską, organizował ruch konfederacki na Pomorzu. W 1769 w P. próbował zjednoczyć konfederację wlkp. i pomorską, następnie emigrował do Lejdy, gdzie studiował prawo oraz historię, filozofię i nauki przyrodnicze (1770-71). W 1771 posłował do Wiednia. W czasie I rozbioru powrócił do Będmina, a w 1775 osiadł w P. jako podwojewodzi. Po sejmie 1776 przeniósł się do Warszawy, uzyskał od króla godność szambelana i wszedł w skład komisji A. Zamoyskiego i pracował nad *Zbiorem praw sądowych*. W 1777 został czł. Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, a następnie generalnym wizytatorem szkół okręgu wileńskiego. W 1780 osiadł w Manieczkach k. Ś. W następnych latach sprzedał dobra pomorskie, by dokupić sąsiedzące z Manieczkami folwarki Przylepki i Boreczek. Na gruntach Przylepek założył dwie osady: Brodnickie Holendry i Esterpole. Był posłem na sejm 1780 z woj. poznań., a w 1784 z woj. kaliskiego. W toku przygotowań Ustawy z 3 Maja został członkiem deputacji do ułożenia Kodeksu Stanisława Augusta. W 1791 został plenipotentem P. i Ś. na sejm, uzyskując obywatelstwo tych miast. W obli-

czu kłeski w wojnie z Rosją przystąpił do Targowicy; znalazł się w Radzie Zastępczej Tymczasowej, a następnie Radzie Najwyższej Narodowej; pracował tam w Departamencie Wojskowym. Od sierpnia do października 1794 brał udział w wyprawie J. H. Dąbrowskiego do Wlkp. Po upadku powstania kościuszkowskiego wyjechał do Francji, gdzie związał się z umiarkowanym skrzydłem emigracji. W l. 1797-99 wraz z J. H. Dąbrowskim tworzył Leg. Pol. W lipcu 1797 ułożył słowa pieśni Leg. Pol. we Włoszech, późniejszy hymn narodowy. W l. 1798-1802 przebywał w Paryżu, 1802-06 we Wr. i Dreźnie. Po kłesce Prus z polecenia Napoleona, przybył w listopadzie 1806 do P., gdzie jako ditendent Leg. i członek Rządu Tymczasowego organizował aprowizację armii francuskiej. W 1807 wszedł do Komisji Rządzącej Księstwa Warszawskiego, tworzył pol. administrację. W tym samym roku otrzymał tytuł senatora-wojewody. W kwietniu 1809 został prefektem departamentu poznań. i organizował jego obronę wobec groźby inwazji austriackiej. W 1812 przygotowywał konfederację na Litwie, ale po kłesce Napoleona został odsunięty od działalności polit. i dotknięty konfiskatą majątku. Dzięki interwencji księcia A. Czartoryskiego u cara Aleksandra I odzyskał majątek. W l. 1817-20 prezes Sądu Najwyższego Królestwa Pol., a do 1821 prezesem Deputacji Prawodawczej. Pracował wówczas nad

projektem kodeksu prawa cywilnego i kryminalnego. Był autorem licznych pism z zakresu ustroju, traktatów polit., ekonomicznych i pism publicystycznych. W l. 1781-91 powstał dorobek dramatopisarski. Pozostawił cztery opery: *Kmiotkę*, *Samnitkę*, *Pasterkę zabłąkaną* i *Polkę*. Napisał pamiętniki pt. *Życie moje*. Zmarł 10 III 1822 w Manieczkach. Został pochowany na cm. parafialnym w Brodnicy k. Ś. W 1922 jego prochę przeniesiono na Poznańską Skalkę do krypty kościoła św. Wojciecha. Dwukrotnie żonaty: od 1773 z Kunegundą Drwęską (zm. 1776), a następnie (1780) z Esterą Wierusz-Kowalską, z którą miał córkę Teresę (ur. 1782) i synów: Łukasza Aleksandra (1785-1812) i Józefa Ksawerego (ur. 1787). Jego imię nosi ul. w Ś. (przecina ul. Bema i łączy się z ul. Raclawicką). Jest patronem gimn. i lic. w Ś. (od 1922 i z przerwą od 1968). Przed ratuszem w Ś., 9 V 1981 odsłonięto pomnik (wg proj. Grzegorza Kowalskiego) z popiersiem gen. Józefa Wybickiego i tekstem przysięgi z 1791, upamiętniający jego historyczne związki z miastem.

WSB, s. 850-851; Pierwiosnek..., 1983, s. 8-11; Jahns B., Honorowy Obywatel, w: Głos..., 1991, nr 9, s. 5; Podsiadły A., Z Brodnicy na Poznańską Skalkę, w: Gazeta..., 2007, nr 1-2, s. 27; Fot. arch. ŚBS.

Karolina Staszczuk

Z

ZAHRADNIK Adam Marian (1906-1939), historyk, prof. gimn. w Ś. Urodził się 11 VI w Kosowie na Pokuciu (woj. stanisławowskie). Syn Hieronima, starosty pow. w Kosowie i Olgi zd. Zarzycka. Miał braci: Andrzeja Ludwika (lek. med.) i Jana (literata, poetę i krytyka). Wcześniej osierocony przez rodziców, wychowywał się do pełnoletniości pod opieką dziadka Mariana Zarzyckiego, emerytowanego płk. WP. W l. 1917-1924 był uczniem III Gimnazjum im. Króla Stefana Batorego we Lw., gdzie w maju 1924 zdał maturę. Powołany z poboru do wojska, służył od paź-

dziernika 1924 w 5 bat. 5 P AP we Lw. W styczniu 1925 został przeniesiony na kurs w dyonie szkolnym Sz. Pchor. Rez. Art. w Ś., który ukończył w lipcu 1925. Awansował w 1926 na stopnie: bombardiera, kpr., pchor., plut. pchor., ogniomistrza pchor. W stop. ppor. art. przeniesiony w styczniu 1929 do rez. z przydziałem mobilizacyjnym do 17 pal. w Gnieźnie. Urlopowanie z kursu i ćwiczeń wojsk. (X 1925-VII 1926) wykorzystał na podjęcie studiów historycznych na UJK we Lw. Na uniw. należał do Towarzystwa Bratniej Pomocy i studenckiego Koła Naukowego Humanistów. Interesował się szczególnie badaniami okresu staropolskiego w dziejach Polski. Absolutorium uzyskał w maju 1930. W sierpniu 1930 podjął pracę naucz. tymczasowego w gimn. w Ś. Stały etat i tytuł prof. szkoły średniej otrzymał w 1934. Uczył historii, propedeutyki filozofii, geografii i j. polskiego. Wśród uczniów miał przydomek „Arab”. Był kuratorem TTZ i od października 1930 red. odpowiedzialnym „Pierwiosnka”. Opiekunem kółka krajoznawczego. W 1935 wychowawcą pierwszej koedukacyjnej klasy w gimn. Był prezesem koła Tow. Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych w Ś. Politycznie związany z OWP. Dorobek studiów i badań historycznych Ś. i okolic opublikował w pracach: *Śrem w dobie upadku Rzeczypospolitej* (1937); *Śrem. Gród i miasto* (oprac. współ-

nie z A. Pospieszalskim w 1938, pozostało w mps.); *Śrem w dobie przywilejów królewskich między 1550 a 1650 r.* (druk. w: Sprawozdaniu dyrekcji..., 1931/32); *Mieszczanin śremski w wieku XVI* („Przegląd Wielkopolski” 1939, nr 3). Wydał też: *Przemówienia* (1934), broszurę *O dobrym wychowaniu (?)* i *O silne państwo. Zbiór przemówień* (1937). Napisał szkic o „Pierwiosnku” (druk. w: Sprawozdaniu dyrekcji..., 1933/34). Pisał artykuły do „Pierwiosnka” m.in.: *Niepotrzebna książka* (1932, nr 3), *Na otwarcie wystawy plastyki uczniów gimn. im. gen. J. Wybickiego* (1935, nr 2), *Stalowa Wola* (1939, nr 1). Zmarł śmiercią samobójczą 2 IV 1939 w Śremie. Został pochowany na cm. przy ul. Towarowej w Poznaniu. Rodziny nie założył.

Dzieje..., s. 5-6; Sprawozdanie dyrekcji..., 1930/31, s. 12; ROR 1934; Horowski J., Śp. prof. Adam Zahradnik, w: „Pierwiosnek” 1939, nr 1, s. 2-3; tamże: H. Łożanka, Temu, który odszedł, s. 4-6; „Noty biograficzne”, w: Głos..., 1990, s. 5 i 7; Rabski L., Ostatnia lekcja, w: Gazeta..., 2002, nr 11, s. 14-15; tamże: Rezler M., Profesor „Arab”, 2004, nr 11-12, s. 21-23; Arch. Państwowe Lw., karty studenta A. Zahradnika, sygn. 736, 989 (fotkp. z oryg.); CAW, sygn. AP 752; USC Ś., AZ, nr 55/1939; Inf. W. Szajowska i H. Zahradnik; Nekrologi, w: Sprawozdanie dyrekcji..., 1938/39, s. 35 i „Przegląd Wielkopolski” 1939, nr 4, s. 119; Fot. „Pierwiosnek”.

Adam Podsiadły